

مشاغل زنان مشهد
در لابه‌لای اسناد تاریخی

بدون آگاهی

عقدنامه را امضا نکنید!

شروط ضمن عقد یکی از مواردی است که برای زن و شوهر در عقدنامه در نظر گرفته شده است تا ...

۱۳

شهر بانو

همه چیز از روابط اولیه، میان مادر و کودک آغاز می‌شود

امروزه بسیاری از والدین ایرانی با چالش‌های فراوانی در ارتباط با فرزندان خود روبه‌رو هستند. اشتغال والدین و کمبود وقت نقش آن‌ها را در زندگی فرزند تحت‌الشعاع قرار داده و از طرفی دیگر، دنیای بیرونی با نفوذ ...

بانوی گل سرخ

گفت و گو با مرضیه سنوئی محصل، سازنده و صادرکننده تثبیت‌کننده عطرهای گران‌قیمت جهان که در پنجاه و سه سالگی تولید را شروع کرد

عکس: محمدپناه قنبریان / شهرآرا

۲

(آفاق)

هدی جاودانی
مترجم

درک فرهنگی ما از یک نوع هنری

پیکاسو، داونیچی، رامبراند، وقتی از کسی بخواهید چند هنرمند بزرگ را نام ببرد، اغلب این اسامی به گوش‌شان می‌خورند. اما زمانی که نام هنرمندان زن را جویا شوید، پرسش شما چالش‌برانگیز خواهد بود. هنر قرن‌ها قلمروی زنانه نبوده است و حتی حالا که زنان سهم بسیاری در دنیای هنر به خود اختصاص داده‌اند، فرصت‌ها کمتر به آن‌ها داده می‌شود. در بازه سال‌های ۲۰۰۸ تا اوایل ۲۰۱۹، بیش از ۱۹۶ میلیارد دلار برای آثار هنری در حراجی‌های دنیا هزینه شده است. از این میان، آثار هنری زنان تنها ۴ میلیارد دلار یعنی سهمی حدود ۲ درصد از حراجی‌های هنری اروپایی و آمریکا داشته است. آثار پابلو پیکاسو، برای مثال، به‌تنهایی در این بازه حدود ۴٫۸ میلیارد دلار فروش داشته است، رقمی بیش از فروش آثار همه هنرمندان زن، یعنی تقریباً ۶۰۰ زن. زنان هنرمند، خود، به‌روشنی به این مسئله آگاهی دارند. کترین اپی، عکاسی که آثارش در میان ۲۵ هنرمند برتر زن در موزه‌های مختلف به نمایش گذاشته می‌شود، می‌گوید که در حرفه خودش موفق ظاهر شده است، اما هیچ‌گاه در مقام مقایسه با هم‌تایان مرد خود قرار نمی‌گیرد زیرا «آن‌ها هستند که در جایگاه تصمیم‌گیری قرار دارند و آثار آن‌ها به این علت که به‌صورت پیش‌فرض ارزشمندتر و پرفروش‌تر از آثار زنان به حساب می‌آید، توسط موزه‌ها و بازارهای هنری جمع‌آوری می‌شود». خریداران نیز همچنان در ازای آثار هنرمندان زن، به‌ویژه هنر مدرن، به‌کمتر پول می‌پردازند. مارینا گرتسبرگر، پژوهشگر دانشگاه ییل، چنین رویکردی را به‌مفهوم «بی‌نام» اثر سوپرستار می‌گردد. «اثر سوپرستار» گره می‌زند،

کارشناسی خانه داری و کاسبی

(یادداشت)
دکتر امیر محمدیان خراسانی
جامعه‌شناس

در این بازار مکاره مدرک گرایی، آنچه جایگزین سواد و عطش به دانستن شده است، در میان این همه مدرک که گاهی هم استفاده نمی‌شود و این همه رشته‌های عجیب و گرایش‌های بس عجیب‌تر و درخواست داشتن حداقل لیسانس برای بسیاری از شغل‌ها و استخدامی‌ها، باید از ۲ کار ورنجشان نام‌ری و دردشان پنهان و تدریجی است اما نیاز خانواده‌ها را پاسخ می‌گویند نام ببریم: خانه‌داری و کاسبی که به‌طور سنتی در کشور ما اولی به عنوان نقش جنسیتی زنان و دومی به عنوان نقش جنسیتی مردان تعریف می‌شود، اگرچه امروزه مردانی هستند که خانه‌داری می‌کنند و زنانی که مشغول کاسبی (کسب درآمد از طریق داشتن شغل آزاد که با سودآوری و دلالتی و امثال آن تفاوت دارد) هستند.

(و نیز گاهی مرد) نیز در حین انجام کارهای دشوار، یادیده نمی‌شود و اگر هم دیده شود، خود را خوشحال نمی‌دانند و شاد نشان می‌دهند تا دلی نلرزد و قلبی پریشان نشود. از این رهگذر به ۲ نکته می‌رسیم: شایسته است که مدرکی حداقل معادل کارشناسی برای رشته هنر خانه‌داری به بسیاری از مادران و زنان سرزمین ما (و نیز شاید مردان) نه به صورت افتخاری بلکه به صورت رسمی و معتبر تنها با گذراندن آزمونی خاص و ثبت تجرب زندگی زیسته آن‌ها به آن‌ها اهدا شود. این کار هم باعث قدردانی از آن‌ها می‌شود و هم فرصت‌های شغلی آن‌ها را بیشتر می‌کند زیرا دیگر دارای مدرک کارشناسی معتبر خواهند بود. همچنین دیگر کسی نمی‌تواند ادعا کند آن‌ها سواد آکادمیک (بخوانید مدرک دانشگاهی) ندارند و گونه‌ای نگاه تحقیرآمیز به آن‌ها (مخصوصاً مادران نسل‌های گذشته) داشته باشد. برخی از آن‌ها ذخایر گران‌بهای دانش و تجربه هستند. بله، آن‌ها نیازی به مدرک ندارند اما این کار

(پرتو)

الهام یوسفی
فعال فرهنگی

چه کسانی با کرونا تنهاتر شدند؟

این روزها همه ما با شکل‌های مختلف تنهایی روبه‌رویم. هیچ وقت تنهایی تا این اندازه وسیع و عمیق در زندگی ما حضور نداشته است، یک حضور همگانی، سمج و طولانی. همین حالا اگر از من و شما بپرسند که تنهاترین آدم این روزها کیست، به‌عنوان یک زن ممکن است ده‌ها پاسخ به ذهنمان بیاید، پاسخ‌هایی که در شرایط معمولی، پیش از آمدن کرونا و قرنطینه شدن در خانه‌های کوچکمان، هیچ وقت به آن فکر نکرده بودیم. قبل‌تر احتمالاتی گفتیم آدم‌های تنهاترانی هستند که کسی را ندارند به دیدنشان بروند، آدم‌هایی که در شهری دور زندگی می‌کنند و خانواده و دوستی ندارند که عصرهای دلگیر روزهای تعطیل را با آن‌ها بگذرانند. نهایتاً یاد آدم‌های خانه سالمندان می‌افتادیم اما حالا تنهایی در پیچیده‌ترین و عمیق‌ترین شکلیش دارد با ما در یک آپارتمان کوچک هشتادمتری زندگی می‌کند. حتی وقتی ۵ متر آن طرف‌تر، در یک اتاق دیگر، پدر و مادرمان نشسته باشند، هر ۲ با هم اما تنها! کرونا مجبورمان کرده است به‌تنهایی فکر کنیم. حالا اگر از ما بپرسند چه کسی از همه تنهاتر است، احتمالاً آ‌هی عمیق می‌کشیم و می‌گوییم: من! چون بیش از هر زمانی لمسش کرده‌ایم. ما چه کسی هستیم که این همه تنهایی؟ یک دانشجو که مجبور شده است امتحاناتش را در خانه بدهد و نهایت ارتباطش با دوستان و رفقای دانشگاه از طریق فضای مجازی باشد؟ زنی تنها هستیم که به‌تازگی از همسرش جدا شده است یا در اوج بدبختی یک مادر مجرد شاغل که نمی‌داند در این روزهای آلوده و سخت فرزندش را کجا بگذارد و شغلش را چه کند؟ ممکن است یک مادر بزرگ باشیم که بچه‌ها و نوه‌ها برای سلامت خودمان مدت‌هاست به‌خانه‌مان نیامده‌اند و

همه چیز از روابط اولیه، میان مادر و کودک آغاز می شود

نگاهی به رابطه مادران و کودکان و اهمیت «امنیت ایمن»

دکتر مریم میرزاده
فوق تخصص روان شناسی
کودکان و نوجوانان

امروزه بسیاری از والدین ایرانی با چالش های فراوانی در ارتباط با فرزندان خود روبه رو هستند. اشتغال والدین و کمبود وقت نقش آن ها را در زندگی فرزند تحت الشعاع قرار داده و از طرفی دیگر، دنیای بیرونی با نفوذ در درون خانواده تاثیر گذاری والدین بر فرزندان را به چالش کشیده است. همچنین دختران امروز، طی یک روند طبیعی و موروثی، به زودی همسر و مادر آینده می شوند، قبل از آن که به اندازه کافی به اهمیت نقش و تاثیر خود بر آینده فرزندان آگاه باشند و در این مورد آموزش ببینند. لذا بر اساس قواعد و تجاربی که از نحوه تربیت والدین خود آموخته و اکتساب کرده اند، رویه ای تکراری با همسر و فرزند خود پیش می گیرند که اگر چنانچه اصلاح نشود می تواند آسیب های جبران ناپذیر و مادام العمری بر سلامت روانی کودک آینده بگذارد. بی دلیل نیست که برخی روان شناسان معتقدند تربیت فرزند از ۲۰ سال قبل از تولد شکل می گیرد.

رابطه مادر-کودک مهم ترین اصل در رشد شخصیت انسان

رابطه عاطفی میان مادر و نوزاد به روابط اجتماعی کودک در آینده شکل داده و نحوه برخورد مادر با کودک در چگونگی اجتماعی شدن و کسب مهارت های اجتماعی فرزند تاثیر بسزا دارد. در واقع، دل بستگی بین مادر و کودک شالوده اجتماعی شدن کودک را در سال های بعدی پی ریزی می کند. این پیوند در رشد سالم کودک امری جدی، گسترده و فوق العاده است. ناتوانی کودک در برقراری پیوند دل بستگی استوار با یک یا چندتن در سال های اولیه زندگی با ناتوانی او در برقراری روابط فردی نزدیک در دوره بزرگسالی ارتباط دارد. دل بستگی عبارت است از پیوند عاطفی عمیقی که با افراد خاص در زندگی خود برقرار می کنیم، طوری که به باعث «ناامید وقتی با آن ها تعامل می کنیم، احساس نشاط و شغف کرده و هنگام اضطراب، از اینکه آن ها را در کنار خود داریم، احساس آرامش کنیم.

عشق مادری در دوره ای نوزادی و کودکی برای سلامت روانی همانند ویتامین ها و پروتئین ها برای سلامت جسمانی ضرور است. داشتن رابطه گرم، صمیمی و مداوم بین مادر و کودک امری حیاتی است. دل بستگی باعث نزدیک نگهداشتن فرزند به مادر می شود و بدین ترتیب، احتمال بقای کودک را افزایش می دهد.

موضوع اصلی نظریه دل بستگی این است که مادرانی که نیازهای کودک کاندیشان را برآورده می کنند، نوعی حس امنیت در آن ها به وجود می آورند.

پایگاه ایمن کودک را دلگرم می کند

کودک می داند که مراقیش قابل اتکاست و این امر پایه مطمئنی برای او به وجود می آورد تا به کشف جهان بپردازد. دل بستگی موجب کاهش اضطراب می شود. «پایگاه ایمن» کودک را قادر به دل کندن از دل بسته ها و کاوش در محیط

تسلیم بخش او را ترجیح دهند. گر چه تغذیه زمینه ساز مهمی برای رابطه نزدیک است، دل بستگی فقط به رضای گرسنگی وابسته نیست.

در واقع، قصد اصلی و اولیه نظریه پردازان دل بستگی این بود که علت ایجاد نزدیکی و رابطه نوزاد با مادر نه به دلیل نیاز به غذا و تامین سلامت جسمی نوزاد است بلکه ایجاد نوعی رابطه امن و کسب امنیت روانی نوزاد است که بین مادر و فرزند چنین رابطه گرم و سرشار از صمیمیتی ایجاد می کند.

هر شخص برای رشد سالم به پیوند عاطفی نیاز دارد

والدین حساس به احساس امنیت در کودک، پایه هایی برای سلامت روانی او هستند. دل بستگی دارای مولفه ای تکامل یابنده است و به بقای انسان کمک می کند. «گرایش به ایجاد پیوندهای عاطفی قوی به افراد به خصوص، یک مولفه اصلی طبیعت انسان است.» روان شناسان وابستگی را شکلی از درماندگی می دانند. به عقیده آن ها کودک وابسته نه تنها در صدد جست و جوی تماس با مادرش است بلکه دائماً در صدد کسب تایید و پذیرش از جانب دیگران است و چنین ویژگی ای در بزرگسالی بیمار گونه است. فروید اولین کسی بود که اظهار کرد پیوند عاطفی نوباوه با مادر مبنای همه روابط بعدی است. زمانی که مادر گرسنگی بچه را رفع می کند، بچه یاد می گیرند نوازش های نرم، لیخند های گرم و کلام

هستیم. اگر فرد چنین امنیت و راحتی ای را به دست آورد، می تواند در مسیر امنی که توسط همسر فراهم آمده است گام بردارد و مطمئن شود که می تواند در سایر فعالیت ها نیز موفق باشد. مهم ترین ویژگی روابط دل بسته احساس امنیت و تعلق است به طوری که فرد، دیگر احساس تنهایی و ناراحتی نکند.

احساس امنیت و رابطه مستقیم اضطراب

اگر فرد در رابطه با اجتماع به خصوص کودک در رابطه با خانواده، احساس امنیت خود را از دست بدهد، دچار اضطراب اساسی می شود. عواملی که از طرف جامعه و به خصوص خانواده در کودک احساس نا امنی ایجاد می کنند عبارت اند از: تسلط زیاد، بی تفاوتی، رفتار بی ثبات، بی احترامی به احتیاجات کودک، توجه و محبت بیش از اندازه، نبود گرمی و صمیمیت کافی، تبعیض، محافظت شدید، واگذاری مسئولیت زیاد یا برعکس، پر خاشگری و خشونت برای کسب احساس امنیت. کودک در مقابل این رفتارها، روش های مقابله ای مختلفی از خود نشان می دهد. همچنین می تواند آن ها را فرا گیرد. این رفتارها نوع شخصیت و منش او را تشکیل می دهند. بنابراین به اعتقاد روان شناسان، همه کودکان بهنجار احساس دل بستگی پیدا می کنند و الگوی دل بستگی، شالوده رشد عاطفی و اجتماعی سالم در دوران بزرگسالی را پی ریزی می کند.

بریده ای از کتاب:

«زن به گمان من یکی از چند کلید را ز گشای فرهنگ قوم است زیرا موجودی است اسرار آمیز که همواره ۲ ساخت داشته ... در این کتاب، رقم زن تصویری از زن ایرانی بدان گونه که در فرهنگ ایران پس از اسلام نقش بسته، منظور نگارنده است.»

پایان هر فصل، فهرست مفصلی از یادداشت ها و ارجاعات و توضیحات ضرور وجود دارد که نشان دهنده دقت نظر نویسنده و وسواس او برای نوشتن یک اثر ساده اما علمی است. علاوه بر این، نویسنده کتاب تلاش کرده است تحلیل های جامعه شناسان و مردم شناسان را نیز به کتاب بیافزاید. اگر چه نمی توان در این فرصت کوتاه به نقد و بررسی متن کتاب پرداخت، به نظر می رسد این کتاب برای مطالعه زنان از منظر تاریخ بالاخص اسطوره که بخشی از تاریخ است بسیار مفید و ضرور است.

نویسنده کتاب، آقای دکتر جلال ستاری، محقق، اسطوره شناس و اندیشمند ایرانی است. او تحصیل کرده سوتیس است و شاگرد ژان بیازه معروف، دکتر ستاری ابتدار در رشته روان شناسی تحصیل کرد اما دغدغه ای فراتر از روان شناسی فردی داشت و تمرکز خود را بر روان شناسی جمعی و شناخت تأثیر مثبت یا منفی کهن الگوها و اسطوره ها و افسانه ها بر ناخود آگاه جمعی معطوف کرد. ایشان بالغ بر ۹۰ جلد کتاب در زمینه های افسانه شناسی، ادبیات نمایشی و نقد فرهنگی طی بیش از ۶۰ سال به رشته تحریر درآورده یا ترجمه کرده است که گنجینه ارزشمندی در تاریخ نگاری ایران به شمار می آید.

سیمای زن در فرهنگ ایران

نویسنده: جلال ستاری
● نشر: مرکز

مشاغل زنان مشهد در لابه لای اسناد تاریخی

غلامرضا آذری خاکستر
گرمسار پژوهگر تاریخ

شهر مشهد در طول تاریخ و به تدریج با محوریت حرم مطهر و متشکل از چند محله اصلی شکل گرفته است که جمعیت آن نیز به فراخور حضور زائران متفاوت بوده است. مهاجرت اقوام و گروه های مختلف به این شهر سبب شده است شاهد مشاغل مختلف و متعدد باشیم.

هر چند در میان اسناد باقی مانده گزارش هایی از مشاغل مذهبی زنان وجود دارد، متأسفانه در منابع تاریخی به خصوص کتاب ها مشاغل مرتبط با زنان تفکیک و مشخص نشده است. زین العابدین میرزای قاجار طی آمارگیری ای که در سال ۱۲۹۵ قمری از شهر مشهد انجام داده، از ۳۳۶ شغل به تفکیک در ۶ محله قدیمی مشهد نام برده است که هیچ یک از این مشاغل مرتبط با زنان نیست. قطعاً زنان در شهر مشهد همچون دیگر نقاط دارای مشاغلی بوده اند. برخی از این مشاغل مرتبط با خانه داری و پرورش کودک است و بخشی دیگر مشاغلی همچون خیاطی، آرایشگری، آشپزی و ... که از طریق آن به اقتصاد خانواده کمک می کردند. حتی زنان در امور مرتبط با باغداری، کشاورزی و دامداری نیز نقش داشته اند.

یکی از قدیمی ترین اسناد مرتبط با مشاغل زنان حکایت از آن دارد که در سال ۱۰۲۶ قمری، یعنی ۴۱۵ سال قبل، در تشکیلات حرم مطهر به «آغا فاطمه زیارت نامه خوان» حقوق و مواجب پرداخت شده است. در این سند آمده است: «... قاضی سلطان الحسینی المتولی مبلغ یک تومان رایج خراسان و مقدار ۵ خروار غله مناصفه که حسب الحکم جهان مطاع عالم مطیع از سرکار فیض آثار در وجه عصمت پناه، غفت دستگاه، آغا فاطمه زیارت نامه خوان مقرر است ... وجود چنین اسنادی حاکی از آن است که تعدادی از زنان مشهد که غالباً از خاندان های برجسته و مهم آن ایام هستند در مشاغل مذهبی نیز سهیم بوده اند.

همچنین در عصر صفویه زنان به امر آموزش اشتغال داشتند و شاه تهماسب در هر شهری برای بچه های یتیم معلمان زن و مردی تعیین کرده بود. بنابراین در مشهد و در حریم قدس رضوی مکتب خانه اطفال یتیم تاسیس شد که زیر نظر معلمان مرد و زن شیعه مذهب تحصیل می کردند. این گزارش حاکی از آن است که نخستین بانوان معلم در مشهد نیز فعالیت آموزشی داشته اند. در سال ۱۰۳۸ قمری از خیرالنسا، همسر ملا احمد، به عنوان یکی از معلم های مکتب خانه اطفال یاد شده که مبلغ یک تومان و ۵۰۰ دینار حقوق دریافت کرده است. پژوهشگران کتاب گزیده اسناد حضور زنان در آستان قدس رضوی ضمن بررسی اسناد تاریخی از دوره صفویه تا اوایل دوره پهلوی، مهم ترین مشاغلی را که زنان داشته اند شناسایی و اسناد آن را بازخوانی و منتشر کرده اند. از جمله این مشاغل زنانه در دوره صفویه می توان به ۵ شغل بخورسوزی، عزب دارالشفاء، خادمه حرم، کفشدان و زیارت نامه خوان اشاره کرد. در دوره افشاریه نیز بیماردار یا پرستار به مشاغل زنان اضافه شده است. اما در عصر قاجار به شاهد تنوع مشاغل زنانه در آستان مقدس رضوی هستیم که زنان داروساز، رخت شوی، جارو کش و ضابطه نیز به آن ها اضافه می شود. از اواخر قاجار و به خصوص اوایل دوره پهلوی شاهد مشارکت های مدنی و حضور تدریجی زنان در جامعه هستیم. به فراخور آن، زنان در مشاغل دیگری هم به کار گرفته می شوند از جمله حضور در مدارس به عنوان مدیر و معلم یا پرستار در پرورشگاه های اطفال یا در امور اداری نیز به عنوان بایگان و ماشین نویس فعالیت دارند.

مادرانی که پاسخ دهی ضعیفی دارند یا پاسخ دهی هیجانی همراه با اضطراب دارند (و اصطلاحاً موقع گریه کودک آشفته می شوند) به هم می ریزند (کودکان مضطربی بار خواهند آورد.

(۴)

شهربانو

وداع با مادر شهیدان اعتمادی

پنجشنبه، ۲۶ تیر، بانو توتونچی، مادر شهیدان علی، حسن و محمد اعتمادی عید گاهی، دار فانی را وداع گفت و به فرزندان شهیدش پیوست.

۲۲ شنبه
۳۰ تیر
۲۸ دی ۱۳۹۹ شماره ۳۱۵۶